

3 Kirill Medvedev: Manifest o autorskom práve a iné

11 Jakub Kapičiak: Piotr Pavlenskij a súčasné akčné a politické

umenie v Rusku

19 Dominik

Želinský: Letné čítanie pre náročnejších

23 S. Jediná: žena

v porne/porno v žene

27 Nóra Ružičková a Marianna

Mlynárčiková: Rušička

automatizovaných mentálnych

spojení

37 Jakub Kapičiak

— Saša Kurmaz: Rozdiel medzi

ukrajinským a západným umením

je asi taký ako medzi Fiatom 600

Seicento a Zaporožcom ZAZ-965

49 Peter Molari: Cvičebnica

slovenského jazyka. Učebnica

matematiky pre ZŠ.

51 Milan

Mucha: Vizuálna poézia

55 Andrej Zacko: Babi, voda

stúpa

57 Ján Juhaniak: ilustrácie

Kirill Medvedev

Manifest o autorskom práve

a iné

Komuniké

Takto vidím súčasnú situáciu v kultúre.

Z jednej strany stoja moc (ktorá si postupne uvedomuje samu seba a svoje priority v kultúre) a kultúrni pracovníci (ktorí sú, ako to zvyčajne býva, pripravení tieto priority realizovať). Rovnako však so svojimi vlastnými požiadavkami prichádza (aj v literatúre) nová buržoázia.

Z druhej strany stojí aj mne blízke „súčasnú umenie“, ktoré existuje (aspoň vo svojom ruskom variante) vo forme infantilných hier bez zodpovednosti a akoby nezávislej možnosti intelektuálnej výpovede na špeciálne určenom území.

Z tretej strany strany stojí už etablovaný knižný biznis, zopár vydavateľov, často pologramotných, ktorí vydávajú všetko, čo im príde pod ruky, takže sotva stíhajú onálepkovať knihy, a ktorí sa pre svoje obchodné záujmy vzdávajú akýchkoľvek princípov a využívajú provokačné stratégie, ktoré koketujú s tými (z môjho pohľadu) najhoršími a najodpornejšími ideológiami. Neludský boj o prémie. Donekonečna inscenované literárne pseudoakcie. Niekoľko literárnych lobby, ktoré vedú tvrdú a primitívnu vojnu o vplyv v kultúre. Odporné špekulácie kritikov a novinárov, ktorí otvorene slúžia svojim majiteľom. Špekulácie kritikov, ktorí buď vnucujú čitateľovi svoj nezrelý, polovedomý kultúrny mikrosvet, alebo hlásajú kultúrnu a inú xenofóbiu a pseudonáboženské spiatočníctvo.

Toto všetko ma ničí. So systémom, ktorý natoľko devalvoval, zbanalizoval a zneuctil Slovo, nechcem mať ani v najmenšom nič spoločné. V takejto situácii sa mi zdá nemožné akokoľvek sa zúčastňovať na literárnom živote, publikovať aj v takých vydaniach, s ktorými sympatizujem, zneužívať postoje tých alebo iných ľudí a inštitúcií, rozvíjať scénické začiatky v súčasnej poézii, čo ma do týchto chvíľ zaujímal.

Zaujíma ma výhradne pozícia umelca a jeho „boj o umenie“, hoci v súčasnosti predovšetkým jeho boj o samotnú pozíciu. Jej zmysel nespočíva v tej či onej spoločenskej úlohe. Práve naopak, spočíva v spôsobe videnia, neznehodnotenom spoločenskými pomermi, v slobode od ohraňovania vytváraných umeleckými kruhmi. Je to jediná pozícia, za ktorú sa oplatí bojovať v dobe, keď sa umenie stáva viac a viac spoločensky, komerčne a politicky angažovaným.

Odmietam sa zúčastňovať na literárnych projektoch, organizovaných a financovaných štátom alebo kultúrnymi inštitúciami. Len knihy alebo iné nosiče vlastnoručne vydané za vlastné peniaze a publikácie na vlastnej internetovej stránke.

Odmietam akékoľvek verejné čítania.

Nie je to hrdinská póza ani PR akcia a nie je za tým ani zámer založiť vlastné vydavateľstvo. Je to pre mňa len akési nevyhnutné samoohraňovanie. Som presvedčený, že moje texty sú príkladom skutočnej mainstreamovej poézie, a preto dúfam, že ak mainstream v mojom prevedení bude zaujímať takúto poloundergroundovú a čo najviac nezávislú pozíciu, možno bude v mojej krajine viac čestného a skutočného súčasného umenia, ktoré nepodlieha kompromisom a nespája sa s hanebnými revanšistickými (alebo naopak pseudoliberalnými) ideologickými úmyslami, kultúrnou, finančnou a politickou mocou.

Kirill Medvedev
22.09.03

Manifest o autorskom práve

Nemám a ani nemôžem mať autorské právo na svoje texty.

To mi však nebráni zakázať publikovať svoje texty v akýchkoľvek antológiách, čítankách a ďalších zborníkových vydaniach. Raz a navždy považujem akúkoľvek takúto formu publikovania za protivný akt manipulácie zo strany tej či inej kultúrnej moci.

Moje texty teda môžu byť publikované v Rusku alebo v zahraničí v ľubovoľnom jazyku LEN AKO SAMOSTATNÁ KNIHA, zostavená a graficky upravená podľa vlastnej vôle vydavateľa, vydaná PIRÁTSKY, to znamená BEZ POVOLANIA AUTORA, BEZ AKÝCHKOL'VEK VZÁJOMNÝCH KONTAKTOV A DOHÔD, čo musí byť tiež uvedené v tiráži.

Ďakujem všetkým, ktorí ma doposiaľ publikovali.

K. Medvedev
30.11.04

K vydaniu knihy *Kirill Medvedev. Texty, vydané bez autorovho vedomia*

Vydavateľstvo *NLO* vydalo knihu *Kirill Medvedev. Texty, vydané bez autorovho vedomia*, čím využilo možnosť z môjho *Manifestu o autorskom práve* – svojvoľné vydanie bez akýchkoľvek dohôd s autorom.

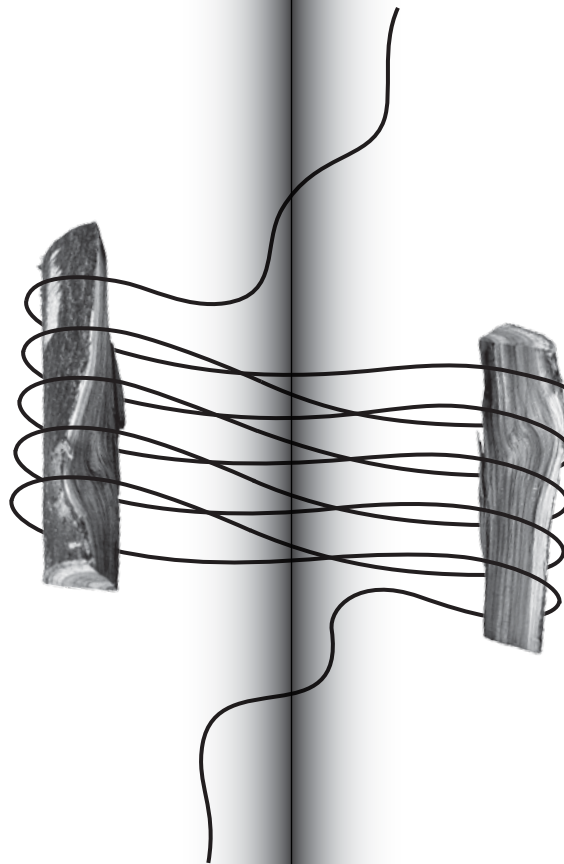
Môžem sa tešiť zo smelosti ultraliberálneho vydavateľstva *NLO*, ktoré sa rozhodlo porušiť pre liberálnu ideológiu sväté právo na súkromné vlastníctvo, a to s určitým rizikom (pretože *Manifest* sa dá, samozrejme, vnímať len ako etický a nie právny dokument).

Túto udalosť môžeme interpretovať rôzne. V tejto chvíli mi napadajú dve interpretácie, ktoré sú síce protichodné, sú však zjavne rovnako opodstatnené:

- 1) naivno-pozitívna je asi takáto: „sila umenia zvíťazila nad právnymi konvenciami“;
- 2) triezva a negatívna – veľké etablované vydavateľstvo zamietlo nárok básnika M. na vlastnú marginálno-nezávislo-odvrhnutú pozíciu. Jednoznačne mu ukázalo, kde je jeho miesto v kultúrnom kontexte a opäť raz ukázalo schopnosť kapitalistického systému zmocňovať sa ideologicky pôvodne nepriateľských zámerov.

Hádám nebude zbytočné uviesť možné motívy, ktoré viedli vydavateľstvo (mimochodom, treba vziať do úvahy, že projekt realizovali dvaja-traja ľudia v režime prísneho utajenia) k tomuto kroku:

- a) osobná sympatia k autorovi a dvojaké úsilie – nahráť mu do karát v jeho stratégii a zároveň ju problematizovať,
- b) sympatia k textom a presvedčenie, že ich treba publikovať bez ohľadu na presvedčenie autora,
- c) úsilie využiť pátos textov a/alebo ich kvalitu ako zbraň v ideologickej vojne (čo je celkom možné, ak vezmeme do úvahy ideologické pozície vydavateľstva *NLO*),
- d) úsilie vplývať na ďalšiu autorovu činnosť (primäť ho k „návratu do literárneho života“, zamedziť jeho budúcej marginalizácii a pod.).

S najväčšou pravdepodobnosťou ide o súhrn všetkých týchto faktorov, hoci ich pomer zostáva nejasný. Miera uvedomenia si tých či iných motívov tiež nie je úplne jasná. Mimochodom, ak si spomenieme na počet účastníkov projektu a vezmeme do úvahy, že každú vyššiu moc reprezentujú konkrétni ľudia, je dosť pravdepodobné, že subjektívne motívy prevládali nad stratégiami a pod. Nech je, ako chce, existuje dôvod považovať o rôznych aspektoch autorského práva.

V našej krajine majú vyhranenú predstavu o autorských právach:

a) prívrženci najtvrdšieho zákonodarstva, ktoré dáva vlastníčkovi práv možnosť maximálnej kontroly nad textom (absurdným a zároveň logickým vyústením takejto pozície bol nedávny zákaz vydavateľstva *Vodoley* citovať preklady Shakespeara),

b) anarchistickí prívrženci slobodnej cirkulácie textov a ostatného intelektuálneho vlastníctva.

Ostatných 90% účastníkov vydavateľského procesu zastáva pomerne hmlisté princípy v otázkach copyrightu a raz sa prikláňa k jednej a raz k druhej pozícii v závislosti od vlastných záujmov.

Celková situácia v oblasti vydávania kníh, ktorá existuje vďaka príjmom zo surovinového sektora, odráža všeobecné trendy. Máme pred sebou veľký biznis, ktorý vznikol vďaka „amnestii kapitálu“ a ktorý by pokojne legitimizoval príjmy nahromadené za desaťročia kriminálnej činnosti. Posilnenie autorských práv je svojskou analógiou k takejto amnestii, pričom veľké vydavateľské domy sa dodnes neštítia využívať kriminálne metódy 90. rokov (ukrajuvať z honorárov, klamať autora, vyhýbať sa platbám, manipulovať s textom, tajne navyšovať náklad). Zároveň je však verný oligarchický kapitál, ktorý má vplyv na prijímané zákony, viac a viac zainteresovaný v stabilizácii vrátane situácie v oblasti autorského práva.

Je tiež známe, že stabilizáciu autorského zákona od Ruska vyžaduje WTO. Vstup do tejto organizácie so sebou nesie žalostné dôsledky pre veľkú časť ruského obyvateľstva, rovnako ako pre veľa krajín tretieho sveta. Nevie, ako je na tom vydavateľstvo *NLO*, ja sa však staviam k vstupu Ruska do WTO odmietavo a podporujem alterglobalistický boj po celom svete.

Pre mňa sú miestna kriminálna buržoázia a nadnárodná buržoázia rovnaké. Obe vedia, kedy treba použiť silu a kedy presadzovať potrebné akoby legitímne zákony. Kriminálne vzťahy, opovrhovanie „zákonmi“, opovrhovanie človekom ako takým a nielen „autorom“ posväteným zákonom, ktorými je presiaknutá súčasná ruská spoločnosť, by nemali viesť k zmieri umelcov so zákonmi svetového umeleckého a vydavateľského biznisu, vďaka ktorým kapitalistický systém prežíva. Autorské právo je jedným z takýchto zákonov.

Vzniknutá situáciu však má aj inú, súkromnejšiu, skôr etickú stránku. Za *Manifestom* možno vidieť existenciu tajnej dohody s nejakým veľkým alebo malým vydavateľstvom. Pred autorom tak stojí otázka o jeho čestnosti pred samým sebou a vlastným projektom a pred čitateľom zase problém miery jeho mimoumeleckej dôvery v autora.

Téma autorského práva je čiastočne spätá aj s nekonečnými, predovšetkým v poetických kruhoch, spormi o tom, čo je prvoradé – text, autor alebo autorský „projekt“. O prvoradosti textu zvyčajne hovoria ľudia, ktorí dostávajú „autorské“ dividendy za svoje texty a osobne sa tak či onak zúčastňujú na literárnej politike. Je to zvláštne. Ja osobne svoje texty plne identifikujem so sebou. Považujem ich za vyjadrenie mojich vlastných vedomých, polovedomých alebo nevedomých emócií a predstáv. (Práve preto je pre mňa neprijateľný, hoci aj sympatický, princíp anonymity. Riadiť sa ním považujem za spôsob odmietnutia nielen akýchkoľvek dohôd o publikovaní, ale aj samotného autorstva – bolo by nečestným vo vzťahu k sebe samému.)

Predpokladám, že diskusia o oddelení textu a autora je viac či menej namieste, ak ide o internetového autora, ktorý je fakticky zbavený mena a tela, a teda ak ide o situ-

áciu, keď o svojom vzťahu s textom vie *len sám autor*. Vo všetkých ostatných prípadoch má idea oddelenia textu od autora dve možné zápletky: buď metafyzickú (text ako vyjadrenie akýchsi nadosobných podstát), alebo dekonštruktivistickú (text výhradne ako objekt interpretácie a manipulácie, nad ktorými nemá autor kontrolu). Obe tieto idey sú úplne nedôveryhodné, pretože sú vyčerpané alebo sa už zdiskreditovali v súčasnej kultúrnej etape. Autor nemôže celkom *kontrolovať* prijatie textu (v tomto zmysle je text skutočne plnohodnotný sám o sebe), môže však mať vplyv na kontext prijatia, mimotextovými praktikami môže podporovať, rozširovať, variovať alebo rušiť svoje pôvodné spojenie s textom.

Gesto vydavateľstva *NLO* ovplyvnil a vyostřil konflikt medzi dvoma mojimi vlastnými ambíciami – prirodzenou túžbou byť čítaný a uznávaný a túžbou nemať žiadny vzťah k podmienkam, ktoré mi umožňujú byť čítaným a ako básnikovi sa realizovať. Konflikt týchto dvoch ambícií a varianty jeho realizácie ma neustále znepokojujú.

Som si dobre vedomý toho, že pre 90% záujemcov o poéziu nemajú všetky tieto podmienky žiadny zmysel. Veď aký je rozdiel, kde boli básne publikované a za aké peniaze a kto vlastní tlačiareň, hlavné je, *aké sú to básne*, nemám pravdu? Mám. Práve preto chcem povedať, že ak tento prípad vyvolá hoci aj minimálne myšlienkové pochody horeuvedeným smerom, budem to považovať za svoj úspech bez ohľadu na to, či vôbec nejako ovplyvní prijatie textov, ich autora a jeho „projekt“.

december 2005 – január 2006

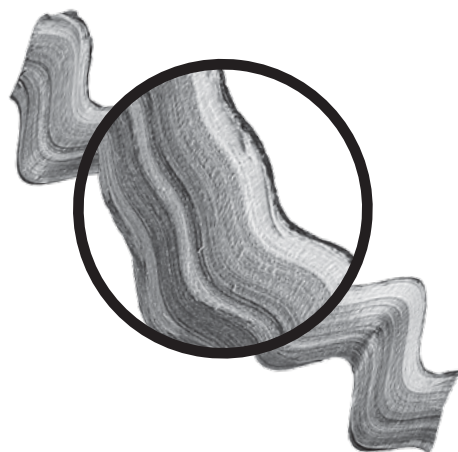
Kirill Felixovič Medvedev (*1975) v roku 2000 absolvoval štúdium na Literárnom inštitúte M. Gorkého. Prekladá z anglického jazyka. Okrem iného preložil aj texty Charlesa Bukowského. Je autorom šiestich kníh poézie: *Celé zle* (Všio plocho, 2000), *Vpád* (Vtorženije, 2002), *Texty, vydané bez autorovho vedomia* (Teksty, izdannnye bez vedomia avtora, 2005), *3%* (2007), *Žiť dlho, zomrieť mladým* (Žiť dolgo, umereť molodym, 2011) a *Pochod na radnicu* (Pochod na meriju, 2014). Je členom hudobnej skupiny *Arkadij Koc*, nazvanej podľa sovietskeho básnika, ktorý do ruštiny preložil *Internacionálu*. Vystupuje však aj samostatne. Od roku 2008 sa venuje práci vo vlastnom *Slobodnom marxistickom vydavateľstve* (Svobodnoje marksistskoje izdatelstvo). V roku 2014 získal prestížnu *Cenu Andreja Belého* za zbierku *Pochod na radnicu*.

Stránka Kirilla Medvedeva
www.kirillmedvedev.narod.ru

Stránka skupiny Arkadij Koc
www.arkadiykots.ru

Stránka Slobodného marxistického vydavateľstva
www.fmbooks.wordpress.com

S vedomím Kirilla Medvedeva preložil Jakub Kapičiak

Piotr Pavlenskij a súčasné akčné a politické umenie v Rusku

Jakub Kapičiak

Piotr Pavlenskij (*1984) dnes patrí popri skupinách Pussy Riot a Vojna k najznámejším predstaviteľom akčného umenia v súčasnom Rusku. Akčné umenie je podľa Slovníka svetového a slovenského výtvarného umenia druhej polovice 20. storočia „súhrnné pomenovanie pre rôzne formy umenia, v ktorom sa kladie dôraz na živé predvádzanie deja zasadeného do konkrétneho prostredia, odohrávajúceho sa v konkrétnom čase, za novej aktívnej spoluúčasti diváka“. Definícia ďalej pokračuje takto: „Akčné umenie úzko súvisí s tendenciami stierania hraníc medzi umením a životom a vo svojich vrcholných prejavoch kriticky reflektuje sociálnu, ako aj politickú realitu a testuje psychické limity samotného umelca.“¹

Česká teoretička Pavlína Morganová v úvode svojej knihy s prostým názvom *Akční umění* konštatuje, že akčné umenie „voľne prekračovalo z jedné disciplíny do druhé. Právě tato intermedialnost a mezioborovost je často důsledkem nesnadné zařaditelnosti akčního umění jak do výtvarného umění, tak do jiných oborů“.² Nielen intermedialnosť a interdisciplinárnosť akčného umenia spôsobujú teoretikom nemalé problémy. Rovnako je to aj v prípade kultúrneho, spoločenského a politického kontextu, v ktorom akčné umenie vznikalo a rozvíjalo sa. Zatiaľ čo na Západe sa jednotlivé formy akčného umenia (happening, performancia, land art atď.) od seba oddeľujú a spracúvajú sa takpovediac ich vlastné dejiny, v českom prostredí sa uchytil práve súhrnný názov akčné umenie alebo umenie akcie. Takýto názov môžeme univerzálne použiť pri popise rôznych prejavov akčného umenia a redukuje sa tak aj terminologická mátež.³ Analogicky sa s pojmom akčné umenie, resp. akcionizmus (akcionizm) narába aj v ruskom prostredí.

Akčné umenie „kriticky reflektujúce sociálnu, ako aj politickú realitu“ sa často označuje pojmom politické umenie (političeskoe iskusstvo). V akom sú však vzťahu akčné a politické umenie?

Pavel Mitenko, ktorý v 90. rokoch participoval na viacerých akciách a dnes sa venuje akčnému umeniu z pozície teoretika, nepovažuje za akciu akúkoľvek umeleckú akciu, ktorá by sa dala opísať ho-reuvedenou súhrnnou definíciou akčného umenia. Akciami sú podľa neho len tie, ktoré sa nezaoberajú zvyčajnými umeleckými problémami, ale prekročili hranice priestorov vyhradených pre umenie.⁴

Radikálnejšie uvažoval v roku 2010 o skupine Vojna Anatolij Osmolovskij, jedna z hlavných postáv akčného umenia 90. rokov. V čase uväznenia niekoľkých členov tejto skupiny vravel, že nejde

- 1 Geržová a kol.: Slovník světového a slovenského výtvarného umenia. Trnava: Profil, 1999. str. 19.
- 2 Morganová, P.: Akční umění. Olomouc: Nakladatelství J. Vacl, 2009. str. 7.
- 3 Tamže, str. 16.
- 4 Mitenko, P.: Kak dejstvovat' na vidu u vsech (Moskovskij akcionizm i politika soobščestva). In: Novoje Literaturnoje Obozrenije, No 124 (6/2013).

o politické umenie, keďže v súvislosti s nimi nemožno hovoriť ani o umení, ani o politike⁵. V prípade Osmolovského chcem iba dodať, že jeho úvahy sa dotýkali širšieho spoločensko-kultúrneho kontextu a v rámci jeho textu nevyznievajú tak nekompromisne ako na tomto mieste, jedným dychom však treba dodať, že sa naňho zniesla silná vlna kritiky. Tieto príklady poukazujú na relativnosť pojmov akčné a politické umenie a poukazujú aj na ich vzájomnú prepletenosť a neoddeliteľnosť. Z Mitenkovho pohľadu sú akcie skupiny Vojna akčným umením, pre Osmolovského sú len nepochopením podstaty akčného umenia 90. rokov. V danej situácii je navyše veľkým paradoxom, že Vojna získala za rok 2010 v kategórii vizuálne umenie prestížnu štátnu cenu Inovácia za akciu Kokot v zajatí FSB (Chuj v plenu u FSB).

Považujem za dôležité upozorniť, že nie každé akčné umenie je nevyhnutne politické, ako napokon vidno z úvodnej súhrnnej definície akčného umenia. V rámci akčného umenia existuje politická vetva a v rámci politického umenia je akčné umenie len jednou z alternatívnych stratégií. Zároveň je však akčné umenie najexponovanejšou podobou politického umenia, čoho dôkazom je priestor, ktorého sa mu dostáva v médiách, a, žiaľ, aj súdne procesy. Ak sa už v ruskom prostredí začne o akčnom umení hovoriť, akosi automaticky sa začne hovoriť o politickom umení. Napokon, implicitne to vidno aj z úvah Pavla Mitenka, keď vraví, že nie každá akcia je akciou. Azda nemusí byť márne použitie pracovný názov politické akčné umenie, aby som špecifikoval oblasť môjho záujmu – akčné umenie, tak či onak reagujúce na politické dianie. Hoci aj táto špecifikácia je pomerne vágna. Pokúsím sa preto stručne načrtnúť genézu tohto politického akčného umenia.

Politické akčné umenie sa v Rusku objavuje začiatkom 90. rokov. predovšetkým v Moskve, a preto sa tiež zvykne označovať ako moskovský akcionizmus (moskovskij akcionizm). Veľmi výstižne o stratégiách 90. rokov a súčasnosti píše umelkyňa a aktivistka Viktória Lomasková v článku Akcionizmus a artvizmus (Akcionizm i artvizm) z roku 2011.

Podľa Lomaskovej si akční umelci 90. rokov nekládli žiadne politické ciele, ale snažili sa poukazať na existenciálnu situáciu ľudí v nových podmienkach. Ďalším motívom podľa nej bolo aj „úsilie vytvoriť nový jazyk, ktorým by vhodne popísali nezrozumiteľnú, príliš novú a nečakanú situáciu, v ktorej sa ocitli, aby sa v nej zorientovali aj lingvisticky“⁶. Mnohí sa preto venovali aj teoretickej práci a snažili sa o vytvorenie nového diskurzu.

Naproti tomu sú súčasní umelci, ktorých autorka nazýva artivisti – umeleckí aktivisti (z angl. art activism, v ruskom jazyku sa môžeme stretnúť s totožným termínom alebo s termínom aktivistskoje iskusstvo). Ich aktivity sú vo väčšej či menšej miere spojené s politickými cieľmi. Na jednej strane to môže byť „len“ snaha o subverzivnosť voči režimu a na druhej strane zasa pozitívne sociálne stratégie a prípadné rozpracovanie konkrétnych politických plánov (decentralizácia, rozvoj regiónov, ochrana menšín, budovanie komunizmu a pod.). Súčasní umelci sa snažia každou akciou vyvolať búrlivú reakciu v spoločnosti, na čo im slúžia médiá. Už

5 Osmolovskij, A.: O gruppe "Vojna" i ne toľko o nej. In: OpenSpace.ru. 10. decembra 2010.

6 Lomasko, V.: Akcionizm i artvizm. In: GRANI.RU. 7. júna 2011.

7 Tamže.

sa viac nesnažia uchopiť svoje aktivity z pozície kunsthistorikov, necítia sa byť súčasťou dejín umenia. Umelci 90. rokov nevystupovali z umeleckého kontextu a ich aktivity zostávali záležitosťou úzkeho okruhu ľudí z oblasti umenia⁷. S týmto by zrejme nesúhlasil už spomínaný Pavel Mitenko, ktorý 90. roky opisuje ako obdobie existencie silnej komunity (soobščestva), formujúcej sa od konca 80. rokov a vychádzajúcej z undergroundu. Na rozdiel od Lomaskovej sa domnieva, že išlo o širokú komunitu ľudí a nielen o úzku skupinu: „Ale komunita, o ktorej sa bavíme, nebola komunitou umelcov, bola otvorená komukoľvek a na konci 80. rokov zahŕňala široké vrstvy obyvateľstva centrálnych miest. Túto komunitu prechodného obdobia zjednocovalo predovšetkým odmietanie existujúceho systému a partokracie a nie pozitívny reformný program.“⁸

Teoretička Tatiana Volkovová vidí dôvody rozdielnosti medzi tendenciami 90. rokov a súčasnými nasledovne: „Hranica medzi týmito javmi je veľmi nestála a objavuje sa v polovici nultých rokov, keď silnie štátna moc a umelci začínajú strácať záujem o profesionálnu kariéru v mediách umeleckých inštitúcií a zameriavajú svoju pozornosť na procesy, ktoré prebiehajú v spoločnosti, a často sa zriekajú statusu umelca.“⁹ Nazdávam sa, že konkrétny príklad ilustrujúci diferenciu medzi 90. rokmi a súčasnosťou je spôsob obhajoby Pussy Riot v súdnom procese po akcii v Chráme Krista Spasiteľa. Obhajoba neargumentovala právom umelca na excentrické gestá a ich osobitým statusom v spoločnosti, práve naopak, argumentovali všeobecnejšie – právom človeka na slobodu prejavu.¹⁰

Tento príklad zároveň načrtáva podstatu transformácie politického akčného umenia 90. rokov na umelecký aktivizmus: „V našej krajine sa tento termín začal používať okolo roku 2010, keď bolo zrejme, že existuje skupina umelcov, ktorá úplne inak interaguje s okolím.“¹¹

Umeleckí aktivisti prekračujú hranice (hoci už aj tak dosť neostre) umenia a svojimi aktivitami zasahujú do najrôznejších oblastí, ktoré sú často súčasťou politiky štátu (alebo skôr by ňou byť mali). Dôležitými sa stávajú predovšetkým otázky ochrany ľudských práv ako takých a ochrany práv marginalizovaných skupín (LGBTI ľudia, ilegálni imigranti, drogov závislí a pod.). Príkladom môžu byť opäť členky Pussy Riot, Mária Al'ochinová a Nadežda Tolokonnikovová, ktoré sa po amnestii začali vážne zaoberať právami ľudí vo výkone trestu odňatia slobody.

Umelecký aktivizmus zasahuje aj do poľa publicistiky, investigatívnej žurnalistiky či sociálnej práce. Takýmto príkladom je práca už spomenutej Viktórie Lomaskovej, ktorá pripravila sériu hodín výtvarnej výchovy s deťmi v reedukačných centrách. Práce týchto detí boli potom prezentované na niekoľkých výstavách a vytlačené vo forme pohľadníc. Spolu s Antonom Nikolajevom zasa Viktória Lomasková vytvorila grafické reportáže zo súdnych procesov s kurátormi Andrejom Jerofejevom a Jurijom Samodurovom za výstavu Zakázané umenie – 2006 (Zapretnoje iskusstvo – 2006) a tiež s iniciátorom novosibirských Monštrácií (Monstraciji) Artomom Loskutovom.¹² Samostatne potom spracovala ešte viacero iných procesov.¹³

8 Mitenko, P.: Čto takoje političeskoje iskusstvo? In: Kultivator, No 4, 2012, str. 69.

9 Volkova, T.: Chroniki aktivistskogo iskusstva. Časť 1. In: Artgid. 6. októbra 2014.

10 Tamže.

11 Tamže.

Napriek tomu sa ale domnievam, že nie je možné získať úplnú kontrolu (ani v prípade jednotlivca, ani v prípade systému), čo napokon dokazuje aj samotná existencia politického umenia. Aj do tejto Pavlenského performancie vstúpili rôzne „nevyžiadané“ elementy, napr. reakcie ľudí s odstupom času, s ktorými sa vo svojom živote stretáva. A tiež sa dostala do najrôznejších „nevyžiadanych“ kontextov, napr. náhodný svedok si mohol svojím mobilom Pavlenského nasnímať a potom takéto video alebo fotografie ukazovať priateľom alebo úplne stačí, že sa o danej performancii s priateľmi zhováral.

Lotmanov komunikačný model JA – JA je založený na transformácii informácie v rámci jedného subjektu a tým subjektom môže byť autor (odosielateľ), ako aj divák (prijímateľ).

Predstavme si nasledovnú situáciu. Náhodný okoloidúci sa stane svedkom (divákom) niektorej z Pavlenského performancií. Tentoraz pre zmenu Fixácie (Fiksacija), počas ktorej si pribil miešok o Červené námestie a nehybne tak zostal sedieť. Pavlenskij sa tu snažil poukázať na apatiu v spoločnosti, ústiacu do pasivity pod narastajúcim tlakom štátnej moci.²¹ Tento svedok Pavlenského nepoznal, najskôr si pomyslel, že je buď blázon, alebo proti niečomu protestuje. Večer si prečítal na internete správy a zistil, že išlo o umelca, ktorý už má za sebou dve podobne radikálne akcie (okrem Švu aj akciu Zdochlina, Tuša, keď sa nechal nahý priviezť v ostnatom drôte pred Peterburské zákonodarné zhromaždenie). Zistil, čo sa ďalej s umelcom stalo. Na internete si našiel fotografie a video. Postupne sa jeho postoj menil. K videnému sa začínal stavať odmietavo alebo naopak s videným sa stotožnil, súcitil a pod. Každopádne sa pôvodná informácia 1 transformovala na inú informáciu 2. Z aktu blázna sa stal akt umelca, gesto protestu sa stalo umeleckým gestom, ktoré ďalej vo vnímaní diváka nadobudlo existenciálny rozmer. Alebo sa v očiach diváka stával väčším a väčším šialencom.

JA môže reprezentovať aj odosielateľa, teda Pavlenského. Už finálny (ba možno aj prvotný) koncept celej akcie môžeme považovať za informáciu 1. Už len samotnú umelcovu úvahu. Keď umelec podstupuje bolestivú časť svojej akcie, mení sa informácia 1 na informáciu 2. To ale vôbec nie je koniec, pretože informácia sa mení permanentne počas celého priebehu akcie a absorbuje všetky vonkajšie vplyvy, napr. reakcie divákov alebo príchod polície. Podobne ako v predchádzajúcom prípade, transformácia prebieha aj vtedy, keď je už po všetkom, hoci v tomto prípade hovoriť o konci považujem za veľmi relatívne. Dokonca sa mi žiada napísať, že po všetkom ani byť nemôže. Prečo? Už po prvej Pavlenského performancii sa začali totiž objavovať snahy o jeho zdiskreditovanie psychiatrickými vyšetreniami. Všetko po akcii Sloboda (Svoboda), keď spolu s ďalšími aktivistami usporiadali v Peterburgu Euromajdan²², ktorá vyústila do návrhu vyšetrovateľa Pavla Jasmana podrobiť Pavlenského pozorovaniu na psychiatrii. Súd napokon rozhodol o neopodstatnenosti tohto návrhu.²³ Tým však celý prípad neskončil a vliekol sa až do októbra²⁴. Medzičasom, v septembri 2014, ako reakciu na tieto udalosti uskutočnil nateraz poslednú performanciu Oddele-

²¹ Záznam z akcie je dostupný tu: <https://www.youtube.com/watch?v=BpLYI9osjMc>

²² Pavlenskij vyliezol na strechu inštitútu psychiatrie V. P. Serbského a kuchynským nožom si odrezal ušný lalok. Akcia sa uskutočnila v období, keď sa ukrajinská pilotka Nadežda Savčenko, obvinená zo zabitia ruských novinárov, musela podrobiť psychiatrickým vyšetreniam. Záznam z akcie je dostupný tu: <https://www.youtube.com/watch?v=KINRBRcnjJl>

nie (Otdelenije)²⁵. Táto akcia okrem toho, že ide o významné gesto protestu a prejav hlbokej viery v slobodu človeka, tiež odzrkadľuje, ako postupné vonkajšie zásahy menia význam jednotlivých performancií. Oddelenie sa mi javí byť pokračovaním predchádzajúcich akcií. Nie je iba reakciou na bezprostredné súdne prietahy. Nielen samotné performancie sú procesom, pochopiteľne ním (a nepoviem tým nič nové a prevratné) je aj samotná tvorba. Pre samého Pavlenského (rovnako ako pre hocakého iného umelca) môže celá tvorba reprezentovať jednu komplexnú informáciu, ktorá neustále podlieha transformáciám. Mení sa z informácie 1 na informáciu 2... na informáciu x. Samozrejme, do istej miery ide o moju psychologickú špekuláciu, čo sa navyše v akademickom prostredí (v ktorom tento text vznikol) môže rovnáť čomusi podobnému ako spomínaný návrh vyšetrovateľa Jasmana.

Procesuálnosť a s ňou spojená dynamika významu, na ktorú som sa usiloval poukázať uvažovaním o Pavlenského performanciách prostredníctvom Lotmanovho komunikačného modelu, vonkoncom nemusí byť ničím osobitým. Rovnakým spôsobom môžu fungovať aj iné formy umenia, veď napokon aj Lotman vychádzal z analýz literárnych diel. Chcem však upozorniť, že podobne ako Pavlenského performancie fungujú aj performancie iných umelcov. Vo vzťahu k iným prejavom politického akčného umenia v Rusku môžeme v prípade Pavlenského hovoriť o jednom špecifiku. Je ňou práve vedomá práca s touto procesuálnosťou, umelec dopredu počítal s ďalšími vstupmi do performancie.

Práve v tomto vidím hlavný rozdiel medzi Pavlenským a umelcami 90. rokov. Oleg Mavromatti a Avdej Ter-Ogania po svojich performanciách emigrovali.²⁶ Pavlenskij svoje performancie zámerne koncipuje ako otvorenú formu, ktorá čaká na vstup ďalších elementov, aby sa menila a nadobúdala význam. To samozrejme zahŕňa aj elementy štátnej moci, ktoré sa takto snaží, ako sám vraví, diskvalifikovať a poukázať na ich disfunkčnosť. Mavromatti aj Ter-Ogania síce prekračovali hranice galerijného umenia, robili to však z pozície umelcov, ktorí majú právo byť excentrickými a provokovať akýmkoľvek spôsobmi. V ich chápaní zostali akcie do istej miery uzavreté pred vonkajšími a hlavne nevyžiadanými vstupmi. Zároveň však, odhliadnuc od osobností umelcov, aj tieto akcie fungujú podobným spôsobom ako tie Pavlenského. Aj ony odhaľujú disfunkčnosť štátneho represívneho aparátu.

Nazdávam sa, že pri snahe komplexnejšie uchopiť politické akčné umenie môže byť prospešné postupovať podobne. To znamená vziať do úvahy ako plnohodnotné elementy akcie aj tie, ktoré do nej vstupujú až s odstupom istého času, no zároveň s ňou bezprostredne súvisia, ako som sa to pokúšal robiť pri Pavlenského performanciách.

Tento prístup som naznačil pri porovnaní Pavlenského s Ter-Oganiaom a Mavromattim, preto sa mi na záver žiada uviesť príklad zo súčasnosti. Znova ním budú Pussy Riot. Takto spomína Nadežda Tolokonnikovová na správanie Márie Al'ochinovej počas

²³ Podrobnejšie o prípade tu: <http://grani.ru/Society/Law/m.231894.html>

²⁴ Podrobnejšie tu: <http://grani.ru/Politics/Russia/activism/m.233854.html>

²⁵ Záznam z akcie je dostupný tu: <https://www.youtube.com/watch?v=YwoMPyxi8PU>

²⁶ Mavromatti po akcii známej ako Ukrižovanie (Raspjatie). Záznam si môžete pozrieť tu: <https://www.youtube.com/watch?v=qYXCrbL8zvU> A Ter-Ogania po akcii Mladý nezaboh (Junyj bezbožnik), počas ktorej sekerou rozrúbal reprodukcie pravoslávnych ikon.

procesu: „Ako sa správala Maša Aľochinová? Otáčala sa chrbtom ku kamere, odmietala svoje priestupky. Každý deň na súde riešili, že vstala 10 minút po oficiálnom budíčku. So všetkými tam proste... vyjebala.“²⁷ Svojím správaním takto naďalej istým spôsobom pokračovala v predchádzajúcej akcii a takto poukazovala na nefunkčnosť systému. Podobným charakterom sa vyznačuje aj akcia Putin ťa naučí milovať vlast' (Putin naučit tebia ľubiť rodinu) z februára 2014²⁸, proti ktorej neprimerane zasiahli Kozáci. Na Kozákov za ich počinanie podali Mária Aľochinová a Nadežda Tolokonniková žalobu, ktorá však bola zamietnutá, a prednedávnom sa obe členky rozhodli podať sťažnosť na Európsky súd pre ľudské práva. V neposlednom rade je tiež dôkazom posledná a najradikálnejšia Pavlenského akcia Hrozba (Ugroza)²⁹ z 9. novembra 2015. V noci prišiel k vchodovým dverám FSB, obliat ich benzínom a zapálil. Na mieste bolo niekoľko reportérov, ktorí celú akciu zdokumentovali. O chvíľu k Pavlenskému pribehol policajt a zadržal ho. Do dnešného dňa sa Pavlenskij nachádza vo vyšetrovacej väzbe, ktorú už niekoľkokrát predĺžili. Obvinený bol najskôr z vandalizmu, neskôr bol jeho čin prekvalifikovaný na poškodzovanie kultúrnej pamiatky, hoci sám Pavlenskij žiada, aby bol súdený za terorizmus podobne ako Ukrajinci Oleg Sencov a Alexander Kolčenko vo vyfabrikovanom procese. Rozhovor s Petrom Pavlenským a fotografie z jeho akcií nájdete v Kloake 3/2014.

Bibliografia:

Čačko, A.: Tolokonnikova, Pavlenskij, Loskutov i drugije – o tom, začem nužen akcionizm. In: Afiša-Vozduch. [online]. 4. júla 2014. [citované 18. januára 2015]. Dostupné na: <http://vozduh.afisha.ru/art/zachem-nuzhen-akcionizm-ikak-knemu-otnositsya/>

Frimmel, S.: Teatr na Taganke – reportáž odnogo processa. In: Lomasko, V. - Nikolajev, A. Zapretnoje iskusstvo. Sankt-Peterburg: Bumkniga, 2011.

Geržová, Jana (Red.). 1999. Slovník svetového a slovenského výtvarného umenia druhej polovice 20. storočia. Trnava: Profil, 1999.

Lomasko, V.: Akcionizm i artivism. In: GRANI. RU. [online]. 7. júna 2011. [citované 3. apríla 2015]. Dostupné na: <http://grani.ru/blogs/free/entries/189066.html>

Lotman, J.: Avtokommunikacija „Ja“ i „Drugoj“ kak adresaty (O dvuch modeljach komunikacii v sisteme kul'tury). [online]. [citované 18. januára 2015]. Dostupné na: <http://lib.vkarp.com/2010/09/06/%D1%8E-%D0%BC-%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BC%D0%B0%D0%BD-%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BC%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D1%8F-%D0%B8-%D0%B4%D1%80/>

Mitenko, P.: Čto takoe političeskoje iskusstvo. In: Kultivator. [online]. No 4, 2012. [citované

27 Čačko, A.: Tolokonnikova, Pavlenskij, Loskutov i drugije – o tom, začem nužen akcionizm. In: Afiša-Vozduch.

28 Záznam z akcie je dostupný tu: <https://www.youtube.com/watch?v=5hbCINHxieM>

29 Záznam a fotografie z akcie sú dostupné tu: <http://lenta.ru/news/2015/11/09/pavlensky/>

3. apríla 2015] <http://www.intelros.ru/readroom/kultivator/k4-2012/15575-chtotakoe-politicheskoe-iskusstvo.html>

Mitenko, P.: Kak dejstvovat' na vidu u vsech? (Moskovskij akcionizm i politika soobščestva). In: Novoje Literaturnoje Obozrenije. [online]. No. 124 (6/2013). [citované 3. apríla 2015]. Dostupné na: <http://www.nlobooks.ru/node/4186>

Morganová, Pavlína. 2009. Akční umění. Olomouc: Nakladatelství J. Vacl, 2009

Osmolovskij, A.: O gruppe „Vojna“ i ne toľko o nej. In: OpenSpace.ru. [online] 10. decembra 2010. [citované 3. apríla 2015]. Dostupné na: <http://os.colta.ru/art/events/details/19135/page1/>

Pavlenskij, P.: Iskusstvo o politike i političeskoje iskusstvo. In: Političeskaja propaganda. [online]. 2013. [citované 18. januára 2015]. Dostupné na: <http://politpropaganda.com/art/926>

Volkova, T.: Chroniki aktivistskogo iskusstva. Časť 1. In: Artgid. [online]. 6. októbra. 2014. Dostupné na: <http://www.artguide.com/posts/661>

Volkova, T.: Chroniki aktivistskogo iskusstva. Časť 2. In: Artgid. [online]. 22. októbra. 2014. Dostupné na: <http://www.artguide.com/posts/673>

Volkova, T.: Chroniki aktivistskogo iskusstva. Časť 3. In: Artgid. [online]. 5. novembra. 2014. Dostupné na: <http://www.artguide.com/posts/682>

Letné čítanie pre náročnejších

Dominik Želinský

A. KNIHA AKO ŽIADNA INÁ?

Próza Jana Němca, *Dějiny světla*, patrí nepochybne medzi najúspešnejšie české literárne počiny posledných rokov. Hoci jej cenu Magnesia Litera aj Cenu Josefa Škvoreckého vyfúkol iný biografický román, Básnik Martina Reiner, stal sa Němec laureátom dvoch iných výrazných cien – Česká kniha a Cena Európskej únie, ktorá jeho textu zaistí preklad hneď do niekoľkých jazykov. Podľa autora by navyše mala v najbližšej dobe vzniknúť na základe *Dějiny světla* filmová adaptácia.

Román mapujúci väčšiu časť životnej dráhy jedného z najznámejších českých umelcov, fotografa Františka Drtikola (1883 – 1961), si nezáskal len uznanie komisií literárnych cien, ale aj recenzentov, ktorých reakcie zväčša oscilovali medzi vreľým prijatím a rezervovanou chválou. Vyzdvihovaná je predovšetkým voľba témy, resp. objektu rozprávania, ale aj neobvyklá fokalizácia rozprávača príbehu (ako lúča svetla), prípadne Němcov autorský štýl.

Autor nepochybne spravil niekoľko pomerne zaujímavých strategických rozhodnutí, ktoré jeho text vari odlišujú od väčšiny súdobej literárnej produkcie. Pri troche kritického čítania sa však pod efektným názvom a populárnou témou, nadväzujúcou napr. aj na úspech prózy 1913 Floriana Illiesa (Bílek, recenzia v časopise *Respekt*, 19. 1. 2014) či súčasný sentiment po zlatých dobách prvej Československej republiky, vynorí viacero problémov, ktoré ukazujú, že len pôsobivý mystický kabaret a neobvyklá forma rozprávania na naozaj dobrú prózu nestačia.

B. DO PEKLA S PRVOU OSOBOU

Jedným z výrazných komponentov Němcovej autorskej stratégie je pomerne neobvyklá du-forma rozprávania, ktorú vo svojej recenzii dosiaľ nezabudla spomenúť prakticky žiadna literárna kritička či kritik. Hodnotenie tejto autorovej voľby je pritom vo väčšine prípadov pozitívne: viacerí recenzenti ju vnímajú ako zaujímavú a neobvyklú literárnu stratégiu, niektorí v nej dokonca vidia textovú analógiu k procesu fotografickej tvorby, pretože príbeh podávaný takýmto spôsobom pôsobí ako dlhá séria statických opisov – akýchsi fotografií. Existujú však aj kritické názory: napr. Kateřina Kirkosová, autorka pravdepodobne najrealistickejšej recenzie (*Host*, 3/2014), upozorňuje na to, že du-forma v podaní autora svojou direktívnosťou čitateľský zážitok skôr brzdí, než obohacuje. To však, zdá sa mi, nie je v prípade tejto formy rozprávania jediný problém.

Du-forma naozaj môže byť vhodnou strategickou voľbou nielen na ozvláštnenie štýlu, ale aj na vykreslenie a prácu s charakterom – vytvára dojem adresnosti a často umožňuje čitateľovi stotožniť sa s postavou, ktorá je objektom rozprávania. Zároveň však poskytuje schodnú alternatívnu cestu, ktorou sa autor môže vyhnúť často nepresvedčivému a priamočiaremu opisu duševných pochodov postavy. Rovnako nezanedbateľná je aj možnosť dynamizácie rozprávania. Isto by sa však našli aj ďalšie prednosti, ktoré môže du-forma poskytnúť.

Němcova voľba tejto stratégie súvisí s konceptualizáciou rozprávača príbehu

ako „svetelného lúča“¹, svetla, ktoré je úzko spojené s fotografickou praxou, či už priamo so snímaním, alebo vyvolávaním fotografií v čiernej komore. Prirodzene, preto je obsiahnuté aj v titule románu. Sám František Drtikol o svetle intenzívne uvažoval, ako vyplýva nielen z citácií zanorených v autorovom texte, ale aj z jeho vlastných zápiskov – nielen v kontexte umenia, ale aj východnej mystiky a meditácie. Treba však podotknúť, že táto predstava nemá takmer žiadne ukotvenie v samotnom texte (ak odhliadnem od niekoľkých letných narážok na rolu svetla pri fotografovaní), len v paratexte na zadnej strane obalu a v už spomínanom titule. Pôsobí skôr akoby bola vytvorená ex post, aby zdôvodnila využitie spomínanej du-formy rozprávania a vytvorila dojem koherentnej a premyslenej autorskej stratégie.

Nech je ako chce, v autorovom podaní je du-forma prostriedkom pátosu a opisnej psychologizácie postáv. O názoroch, postojoch či emocionálnom rozpoložení Františka Drtikola sa čitateľ nedozvedá z jeho konania či priamej reči, ale od autora, ktorý ho vezme za ruku a všetko mu názorne objasní². O ostatných postavách, ktoré v Drtikolovom živote hrali nejakú rolu, sa zväčša poriadne nedozvie ani to. Súčasťou Němcovho autorského štýlu je navyše neustála násilná poetizácia skutočností³ či myšlienkových pochodov a pocitov subjektu – triviálne fakty, napr. objavovanie vlastných fyziologických funkcií, zaoberajú sa kvázi sofistickovaných jazykových konštrukcií, ktoré majú vari čitateľa presvedčiť, že fiktívny Drtikol prežíva prvú uvedomenú erekciu ako mystickú skúsenosť⁴. Pasáže o sexualite pôsobia rozpačito, najmä vďaka termínom ako „stangle“ (odkazujúci k pohlavnému údu, s. 68) či „sotva ochmýrené pipinky“ (s. 218). Vrcholom erotickej metafory je potom moment, keď sa objekt Drtikolovej lásky od kamarátky dozvedá, že „muži prý majú takové fure

s jemnou náplní, ke ktoré se lze dostat, pokud se bonbon dostatečně dlouho cumlá“ (s. 209).

Z môjho pohľadu autor zlyháva aj pri vytváraní osobnostnej dynamiky Františka Drtikola. Beletrizovaná postava fotografa zostáva v jeho poňatí celkom nemenná – akým bol ako chlapec, takým zostáva počas celého života, akurát sa teda medzitým udeje niekoľko životných udalostí (vojna, svadba, dcéra, začne sa zaujímať o mystiku atď.). Za jedny z mála vydarenejších pasáží v zmysle osobnostných poryvov a transformácií považujem Drtikolov žiarlivý výstup v divadle (s. 378 – 381) a záverečnú časť, kde Němec aspoň čiastočne opisuje Drtikolovu mystickú transformáciu⁵.

Povahová stabilita však môže byť i zámerom, pretože Němcova konštrukcia Františka Drtikola ako autora vychádza aj z viacerých ďalších osvedčených romantických stereotypov – či už je to jeho askéza kombinovaná s milostným súžením⁶, alebo exkluzivita vo vzťahu k malomeštiakom či menej talentovaným kolegom, prezentovaná zväčša triviálnymi poučkami či priamočiarym Němcovým vysvetlením⁷ (treba ale podotknúť, že na niektorých miestach autor tieto neduhy aj ironizuje, napr. s. 215). A prirodzene, tvorca je medzi ostatnými výnimočný i vzhľadom, „je (...) stejně nejhezčí“ (s. 120). O Drtikolovom autorskom prístupe sa však, paradoxne, nedozvie čitateľ vlastne vôbec nič – či už o mimoriadnej estetické senzibilite, alebo zdrojoch jeho ikonoklastického prístupu k biblickej tematike. Sú to len akési aktivity, ktorým sa s mimoriadnym úspechom venuje a vďaka ktorým je hodný životopisu.

Táto deskriptívna stratégia, ktorú Jan Němec zvolil, je však možno v konečnom dôsledku predsa len tou vhodnejšou alternatívou. Ako sa totiž celkom pravidelne ukazuje, autor nie je práve majstrom priamej reči, ktorú využíva skôr na vytváranie situačných pasáží ako na posúvanie deja či elaborovanie psychiky

postáv. Azda najtristnejšie sa to ukazuje v časti opisujúcej Drtikolove mníchovské roky (tu opäť súhlasím s Kateřinou Kirkosovou). Práve naopak, akože bujaré študentské rozhovory pôsobia umelo⁸ a komentáre pedagógov naivne. Rovnako naivne a mudrlantsky však pôsobia vo všeobecnosti prehovory postáv, snažiaci sa artikulovať filozoficky dotované repliky, napr. indického autora Rabídránátha Thákura (s. 351-2), s ktorým sa Drtikol (v deji i v skutočnom živote) stretáva.

C. BIOGRAFICKÁ ILÚZIA

Je pre mňa záhadou ako Petr A. Bílek (vo vyššie spomínanej recenzii) prišiel k názoru, že sa Jan Němec úspešne vyhol nešváru biografickej ilúzie (pripomeniem, že autorom termínu je Pierre Bourdieu) – teda vytvoreniu žánrového životného príbehu, v ktorom sú náhodné, chaotické a nesúvisiace epizódy usporiadané do zdanlivých logických súvislostí, dokladujúcich napr. rôzne charakterové danosti objektu rozprávania⁹. V prípade umelcov sa tak často mladistvé výtržnosti môžu ex post interpretovať ako prejavy slobodného a neskrtného naturelu, zatiaľ čo trebárs v prípade kriminálnikov ako dôkaz ich sociálnej patológie. Dějiny světla sú jednou z dobrých ukážok ako biografická ilúzia funguje – šmrncnutá navyše aj trochu transcendentálna či mystiky.

Petr A. Bílek sa, zdá sa, v texte ďaleko nedostal, a to i napriek tomu, že je román napísaný pomerne zručne a čítavo. Inak by mu totiž nemohlo ujsť, že už v *Prológu* sa malý František Drtikol pri kreslení následkov banskej katastrofy stretáva s postavou záchranára Augustína Žlutnického, ktorý si u neho objedná obrázok a medzi rečou mu vyklebetí časť jeho budúcnosti, i ho poučí o tajoch inšpirácie¹⁰. Mystický moment prichádza vo chvíli, keď Drtikol prinesie výsledok svojej práce na udanú

adresu, len aby zistil, že na nej býva už len Žlutnického matka – Augustin je totiž dávno po smrti. Je škoda, že s týmto vyťaženým tróptom autor nepracuje nijak tvorivo, ale s ohľadom na vlastnú naivnú mystiku a poetiku skutočného Františka Drtikola, ako i možnosť, že má podklad v autorových autobiografických dátach, som naklonený túto hru prijať.

Okrem tohto ostentatívneho prostriedku udržiavajú príbeh menej zjavné proctvá či synchronicity, napr. Drtikolova predpoved' o jeho súžití s Jarmilou Rambouskovou či skutočnosti, ktoré korešpondujú s vyššie spomenutou romantickou koncepciou umelca. František Drtikol je v autorovom ponímaní už od detstva výnimočný – aj neskôr sa napr. na Učebný a výskumný ústav pre fotografiu v Mnichove dostane vďaka svojim skúsenostiam s tvrdou realitou Příbramu a surovému talentu (pripomeniem, že ide o ďalšie pomerne evidentné kliše), ktorým prekoná sofistickované vzdelanie a vyumelkované diela svojich konkurentov, hoci majú pred ním zdanlivý náskok (s. 106). Tento dojem Drtikolovej exkluzivity sa ešte umocní v období jeho štúdií v Mnichove, kde je síce tichým, no premýšľavým a vlastne najzaujímavejším študentom. Jednoducho, predurčený stať sa veľkým umelcom – čo vlastne aj korešponduje s časovým rámcom, ktorý si Jan Němec zvolil. V momente, keď Drtikol rezignuje na svoju fotografickú činnosť, pomaly prestáva byť zaujímavý.

Ďalším prvkom, ktorý udržiava jednotu textu, je symbolika – predovšetkým záhadná postava Smrti, ktorá sa v texte objaví hneď niekoľkokrát. Autorov opis je silne informovaný estetickým diskurzom hororových filmov, Smrt' je v jeho podaní pokrútenou tehotnou ženou v rôznom veku (zdá sa, že v závislosti od zomierajúceho, pri Drtikolovom otcovi je už tehotnou starou), oblečenou len v dlhých čiernych šatách, ktoré sa jej vpredu nadvihujú

1 Toto indikuje predovšetkým paratext: „Napadlo vás někdy jak by vypadal příběh napsaný paprskem světla?“ (zadná strana prebalu).

2 Napr. „Stále věříš ve svatý svět snu a domníváš se, že tělo je v první řadě pláštvi duše.“ (s. 192-193), alebo napr. „Vždy sis totiž zachovával vnitřní odstup (...)“ (s. 219).

3 Napr. „Válka (...) přiškrtila i tradici předchozích staletí, jako by to byla končetina nakažená gangrénou, již je třeba co nejrychleji odřezat“ (s. 367).

4 „Cítíš, jak se tvoje vlastní tělo chce dostat do vlhčí země pod tebou, zapíchnout se do tlejícího listí a do hlíny, jako když se přes palubu hází kotva“ (s. 60).

5 Hoc i tu přide na deskriptivnost, aby čítateľ nebol na pochybách: „Žiješ nyní daleko intuitivněji“ (s. 450).

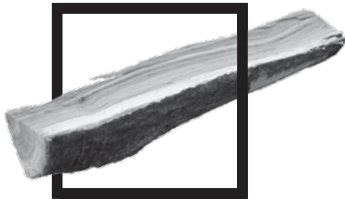
6 Napr. pri eskapádach s Eliškou, kde síce najprv Němec pristup hl. postavy ironizuje („(...) rozhodl ses ji milovat hlavně proto, že jsi ještě nikoho takto nemiloval.“, s. 218), no hneď podáva s plnou vážnosťou („Toužíš trpět, protože chceš být milován“, s. 219).

7 „Máš daleko k maloměstkým konvencím“ (s. 195) či napr. Drtikolov intelektuálny náskok pred otcem, „(...) otcí nedokážeš vysvětlit, oč ti při tom šlo. Nepochopil by to. S jistým úlekem sis díky tomu uvědomil, že jsi ho v něčem přerostl.“ (s. 193). Výživná je však i návšteva výstavy Sursum v Obecnom dome (s. 219-222).

8 „Friedrich: To si piš, mladý, libový rajdy... a na lovu.“ (s. 119) alebo „No tak (...), nevidíš, že tu mám svoji krasotinku?“ (s. 143).

9 V recenzii: „Nehledá v něm zárodky budoucího génia a nechce malovat iluzivní obraz jeho duševního růstu.“

10 „Viděl jsem tam tvou ženu, říká Augustin. A máš můj obdiv, bude pružná jako proutek... A budete mít slavnou svatbu, těch nobl pánů co tam bude...“ (s. 34).

Rušička automatizovaných mentálnych spojení

Nedávajte do svojho koláča prísady, ktoré nechcete.
Nie je dobré vziať si dievča, ktoré spí, plače, alebo odíde
z domu, keď prídu vohľaci, alebo ktoré sa sľúbilo inému.
Zlomeným údom neslobodno kývať, naťahovať alebo ho otáčať
a pri otvorenej zlomenine tlačiť úlomky kostí späť do rany.
Broskyne jeme rukou. Berieme ich do ľavej ruky, rozlomíme,
vylúpňeme kôstku a zjeme najprv jednu polovičku, potom
druhú. Ak sa však k broskyniam podáva príbor, treba ho použiť.
Bruškami prstov si premasírujeme kožu na hlave,
potom vezmeme do rúk veľké chumáče vlasov
a vyťahujeme ich do miernej bolesti.

Rozvíjajte svoju osobnosť.

Nestojíme dlho na jednom mieste,
prechádzame sa, stúpame na špičky.

Nevstupujte na letné snehové polia.

Priroda nesmie stať nad maliarom, ale maliar nad prírodou.

Dbajte na to, aby ste si farbu na líca nenanášali
v nepríťažlivých pásoch pozdĺž tváre.

Nesmejeme sa všetkému neobvyklému, nečudujeme
sa všetkému a nevžívame sa zbytočne do niečoho, čo
vo svojom normálnom živote nemôžeme mať.

Riadme sa pokynmi vedúcich, ktorí majú pre rekreantov
vypracované rôzne, zdraviu užitočné a zábavné programy.

Z rekreácie sa máme vrátiť na pracoviská zdraví a svieži.

Ak máme možnosť, požiadame o masáž druhú osobu.

Narodení v Rybách, pozrite sa na seba
zvonka, akoby očami druhých.

Žíte v zdravom partnerskom vzťahu.

Je veľmi neslušné namáčať reďkovku do spoločnej soľničky.

Keď chceme problémy riešiť tvorivo, musíme dodržať isté
kroky, istý postup riešenia, ktorý nám môže pomôcť.

Ráno pred sprchovaním si masírujeme krk, hrudník
a okolie prsných bradaviek kockami ľadu.

Umývať podlahu rozliatím na ňu je zakázané.

Majte vždy perfektne oholené podpazušie.

Ja som Pán Boh tvoj, nebudeš mať iných
bohov okrem mňa, aby si sa im klaňal.

Nikdy nedarujeme novomanželom nevkusný obraz, najmä
nie obraz znázorňujúci žiarlivosť, smútok alebo smrť.

Podnájom hrobového miesta je zakázaný.

Neprestaneme dúfať.

Nora Ružičková

& Marianna Mlynárčiková

Poriadne zakúrime, vyženieme vlhkosť zo stien.
Ak sa myšlienky rozbiehajú, zapcháme si uši
a načúvame vnútornému prostrediu.
K šťastnému manželstvu patria zdravé a dobre vychované deti.
Naším každodenným heslom bude: „Na
každý traktor dvaja traktoristi!“
Musíte si uvedomiť, že ste prijali nový životný
štýl a nič vás od neho nemôže odradiť.
Rešpektujte policajta, ktorý máva rukou cez stred
tela a urýchľuje vozidlá v pohybujúcom sa pruhu.
Muži by sa mali zbaviť ostychu pri myšlienke
zastoknúť si kvet do chlopne kabáta.
Usiluj sa odtrhnúť svoje srdce od viditeľných vecí
a prenes svoju lásku na veci neviditeľné.
Ako akvaristi musíme byť vždy triezvi a reálni. Vždy
buďme proti gýčovitým výstrelkom: vodníci, panny,
rôzne sošky a pod. Také niečo v prírode nenájdeme.
Jedzte brokolicu, ovos, pomaranče, tekvicu, orechy
a strukoviny, najmä šošovicu a fazuľu.
Žena nemá nikdy, teda ani doma, sedieť s rozťahnutými
kolenami, dokonca ani vtedy, ak má dlhé nohavice, alebo ak
si chce na nohách udržať kopu ponožiek na opravovanie.
Ži podľa mojej vôle a neutrpíš nijakú škodu.
Keď prišli na svet dvojčence, prinesieme
dve rovnako upravené kytice.
Každý večer na papieri zosumarizujte, čo
všetko ste mali cez deň na tanieri.
Pri stenografovaní sa nespoliehajte na
pamäť, lebo vás často sklame.
Staňte sa pozorovateľom svojho dychu.
Pokiaľ nie sme si istí, že máme pred sebou mŕtveho,
sme povinní poskytnúť pomoc v plnom rozsahu.
Práv podľa odseku 1 sa autor nemôže vzdať; tieto práva
sú neprevoditeľné a smrťou autora zanikajú.
Nohy môžeme denne trénovať chôdzou po
schodoch, výťah používame len smerom dole.
Ak ste tučnejší a malý, použijete jemnejší materiál,
oblečenie bude jednoradové, s úzkym golierom, šaty
nebudú šité ani na telo, ani voľne, farby budú nenápadné.
Občas odpisujte pekné kaligrafické stenogramy
z učebnice alebo z časopisu. Napísané prečítajte.

Ráno si pomysli, že nedožiješ večera.
Majte aspoň jeden zimný kabát a jeden zvrchník, 5 – 7
nohavíc, 3 – 5 sák, 1 – 2 vesty, 2 – 4 svetre a pulóvre, 1 – 2 rukavic,
8 – 10 párov ponožiek (to je naozaj minimum), 3 – 5 párov
topánok alebo sandálov, asi 8 kravát, asi 10 košiel, okrem
toho dve nylonové, 1 pár pantoflí, nejaký šál, 8 – 10 kusov
spodnej bielizne, aspoň 2 pyžamy, 1 župan, 1 – 2 klobúky,
čiapku. S týmto vybavením neprídete do rozpakov.
Pri poskytovaní prvej pomoci, keď pohľad na vysunuté črevá
v rane môže spôsobiť bezradnosť, treba konať rýchle a účelne.
Večer si prečítame niečo povznášajúce a povzbudivé,
krásne verše alebo román so šťastným koncom.
Smútoční hostia, ktorí vyjadrujú sústrasť,
ponechajú si rukavicu na podanej ruke len
vtedy, keď sú rukavice čiernej farby. Rukavice si
neďávajme dolu náhlivo, zmätene, ale pokojne.
Vyhýbajte sa bielej múke, bielej ryži, cestovinám,
mastným omáčkam a vyprázaným jedlám.
Využite pestrofarebnosť ovocia i zeleniny
a pripravte si dúhový tanier.
Vystrojte sa pevnou obuvou, svetlom a plášťom do dažďa.
Patri k povinnostiam manžela vplývať na ženu,
aby menštruácii neprípisovala prílišnú váhu
a nebrala si nepríjemné stránky k srdcu.
Žena mužom kvety nedáva, ak nejde o umelca,
podstatne staršieho muža alebo chorého.
Pri rovnakých parcelách, keď sa neviete
dohodnúť, ťahajte žreby.
Pri úprave kvetín dbáme, aby sa byle,
stonky a steblá nekrižovali.
Háčik zasuňte do slučky a priadzu naberte
na háčik, pretiahnite ju cez očko.
Snúbenci si majú dôkladne uvážiť, či sa k sebe hodia
na celý život, či nie je ich rozhodnutie prenáhlené a či
nie je výsledkom chvíľkového citového vzplanutia.
Pri jedení si nikdy ústa príliš neprepchávajme.
Je to nepekné a znemožňuje nám to zapojiť
sa vo vhodnom čase do rozhovoru.
Vojak nesmie svoju chorobu tajiť.
Po vyčistení nosa nekontrolujeme na vreckovke výsledok
svojej činnosti, ale ju rýchlo vložíme do vrecka.

Meno autora sa bez jeho súhlasu nesmie prezradiť.
V cudzom pristihnutá hydina, ak jej zajatie spojené je s ťažkosťami, môže byť zabitá.
V sortimente pánskej bielizne sa väčšinou zameriavame na vystavovanie košiel a pyžám. Ostatné časti pánskej bielizne zásadne nevystavujeme.
Počas kúpania sú velitelia jednotiek povinní pozorovať z brehov kúpajúcich sa vojakov.
Máme radi druhých, ako máme radi seba.
Ak sa nemáme radi, rýchlo začneme.
Musíme dbať, aby traktoristi čítali odbornú poľnohospodársku literatúru, a tak v nich vzbudí záujem o roľníkovú prácu a väčšie pochopenie pre zavádzanie novôt.
Bez súhlasu autora možno použiť krátku časť zverejneného diela vo forme citácie v inom diele len na účel recenzie alebo kritiky tohto zverejneného diela alebo na vyučovacie účely, vedeckovýskumné účely alebo umelecké účely.
Naučte sa kontrolovať porcie jedla. Kúsok syra by nemal byť väčší ako zápalková škatuľka, steak by mal byť menší ako vaša dlaň, cestovín vám stačia dve lyžice.

Obraz je nutné chápať ako celok a tvoriť ako celok – od hrubých rysov k detailom, ale vždy vcelku.

Ak potok, rieka je hranicou pozemkov (s jednej strany je môj pozemok, s druhej strany susedov), obaja si čistíme brehy, ja s jednej, on s druhej strany, každý doprostred koryta. Nemožno si oddeliť ostrou hranicou svoj život na pracovisku od života mimo neho.
Záchody sa budujú tak, aby jedna sedačka bola pre 12 – 16 osôb.
Ak nám niekto ponúkne miesto, poďakujeme sa.
Poďakujeme sa aj vtedy, ak ho neprijmeme, pretože čoskoro vystúpime. Poďakuje sa súčasne aj muž sprevádzajúci ženu, ktorej niekto ponúkol miesto.
Doplňajte si medzery vo vedomostiach častejším opakovaním.
S pletím neslobodno otáľať.
Nikdy nepoužívame na odstraňovanie cudzích telies z ucha vlásenky, ihlice, zápalky.
Všetky kľúče od vchodov budov, vrát a roliet v parku musia byť opatrené štítkom s príslušným označením a ukladajú sa v uzamknutej skrini u dozorného parku.
Nebudte tieňom muža, ktorého milujete.
Každý pohyb zbierkového predmetu mimo depozitára

musí byť zaevidovaný v Knihe výpožičiek.
Za nedôstojné správanie a zneváženie vojenskej hodnosti sa rozkazom útvaru nariadi výmaz z Knihy cti.
Za nič na svete a pre nijakú ľudskú lásku nerob niečo zlého; ale dobrý skutok možno niekedy aj vynechať alebo zameniť lepším, ak tým osožíme človekovi, ktorý to potrebuje.
Ak vojak potrebuje lekárske ošetrovanie, dozorný roty ho po budíčku zapíše do knihy chorých.
Usilujte sa vyprodukovať nezvyčajné obrázky, ktoré nebude mať nik!
Sedíte pri písaní správne? Držíte správne ceruzu?
Pokúste sa predstaviť si, aká radosť vás zaplaví, keď budete môcť čoskoro porovnávať fotografie z mladosti so snímkami, ktoré si dáte urobiť po prvých desiatich týždňoch strávených s tvárovou gymnastikou!
Miluj svojho bližného ako seba samého.
Do depozitára nemožno uložiť zbierkové predmety napadnuté škodcami alebo inak ohrozujúce ostatné zbierkové predmety.
Nehľadáme na všetkom chyby, škodí nám to.
Treba dať pozor, aby aj dedinskí boháči a špekulanti ničili burinu dobre a načas, a keby tak nerobili, použiť proti nim prísne trestné opatrenia.
Do ženskej bielizne nikdy nevpichujeme špendlíky.
Rezané kvetiny na noc zásadne vynášame z teplej miestnosti na chladné miesto.
Plienky starostlivo hladíme horúcou hladíčkou na oboch stranách nielen preto, aby boli mäkké a dobre zložené, ale aj preto, že horúcim preprením ničíme choroboplodné zárodky a predchádzame kožným chorobám.
V čase osobného voľna môže vojak odpočívať na posteli, nie však v obuvi a odevu.
Daj všetko za všetko, nič nevynímaj a nič nežiadať spať.
Trvanie majetkových práv sa počíta od prvého dňa roka nasledujúceho po skutočnosti rozhodujúcej na toto trvanie.
Proti chladu je lepšie obliekať viac vrstiev tenkého šatstva, najlepšie pletenej spodnej bielizne pretože takéto oblečenie jednak lepšie chráni telo pred stratami tepla než jedna vrstva hrubého šatstva, jednak pri práci, ktorá je spojená s potením, pot sa v pletenej bielizni lepšie zachytáva.
V depozitári je nevyhnutné dodržiavať všetky bezpečnostné opatrenia a udržiavať vhodné klimatické podmienky

(teplota 16 – 18 °C, relatívna vlhkosť 50 – 60 %).

Ženské šortky na ulicu naskrze nepatria.

Na výstavách sa návštevníci nemajú správať hlučne, vysmievať sa vystaveným exponátom atď. Musia si uvedomiť, že dielo, ktoré sa im nepáči, môže sa páčiť mnohým iným, ktorí tomu možno aj lepšie rozumejú. Každý si odkrojí toľko syra, koľko zje.

Je veľmi správne, keď predavačky v potravinárskych obchodoch, v bufetoch a podobných predajniach majú vlasy vkusne uviazané, aby im nepadali do potravín. Nadšenie, s ktorým sa rozhodneme pre priveľmi krikľavú vzorku tkaniny, nechajme pri šití opadnúť do celkom jednoduchých strihových foriem. Len tak bude výsledok elegantný, pretože nápadnosť a jednoduchosť budú v súlade.

V kasárenských budovách je zakázané chodiť v zomknutých tvaroch rovnakým krokom.

Zlepšime si držanie tela: postavíme sa chrbtom k stene, mierne sa rozkročíme a snažíme sa celé telo natlačiť na stenu.

Pri umiestňovaní v ploche názorného prostriedku dbáme na smer pohľadu (skutočný i myslenný).

V zásade treba dbať, aby tváre na portrétoch – a vôbec osoby zachytené v profile – pozerali dovnútra plochy názorného propagačného prostriedku.

Príbory pri zberaní zo stola ukladáme na jeden tanier, a to tak, že pod vidličky vsúvame nože.

V každej situácii zostaňte ženou, neusilujte sa správať v mužskom prostredí ako muž. Vyžadujte od nich, aby sa k vám správali ako k dáme.

Uvedomme si len, že kým jazva na nohe alebo strata prsta nohy nemusí mať vážnejšie dôsledky, na ruke to môže znamenať už veľmi mnoho.

Skôr než dopíšete posledný riadok, pripravíte si ľavú ruku na obrátenie listu.

Aby sme listy chránili pred vystupujúcou parou, stonky ponárame do horúcej vody šikmo.

Pri jedení ani pri pití neblúdme očami po miestnosti, nesledujeme spolustolovníkov, ale dívajme sa do pohára.

Osoby nesmú nikdy pozeráť priamo do objektívu.

Telefonujeme tak, aby nás bolo počuť, a nie hlasnejšie než treba.

Povedz nie všetkým druhom sladkostí.

Dobré riešenie problémov vyžaduje veľkú pozornosť.

Všetky miestnosti musia byť na vonkajšej strane vstupných dverí očíslované. Vo vnútri každej miestnosti je zoznam zariadenia.

Dieťa s rodičmi treba fotografovať ako jednotný celok.

Aj dospelí sú tu súčasťou obrazu, takže podliehajú pravidlám obsahu aj kompozície fotografie.

Pri pozývaní hostí dbáme na to, aby za stolom nesesedeli politickí odporcovia alebo diplomati dvoch znepriatelených štátov.

Dbajte na to, aby stehy boli rovnomerne ukladané, povrch vzoru musí vytvárať zamatovohladký dojem.

Požiadajte model, aby pomaly otváral a zatváral oči, aby ste lepšie spoznali, aký je tvar mihalnic

Pletie ozimín treba ukončiť pred vyhánaním stebiel a pletie jarín najneskoršie na začiatku vzniku stebiel.

Šoférovi neradíme, ak radu nepýta, ani ho nenútime uháňať rýchlejšie.

V oddelení si môžeme urobiť isté pohodlie, ale nesmieme to zveličovať.

Nezosmilniš.

Každý deň jedno jablko, to je to najlepšie, čo pre seba môžeme urobiť.

Aby ste získali zdravý, svieži vzhľad, jemne poprášte štetcom na rozotieranie farby na líca koreň nosa.

Obrysovku lúštíme tak, že najskôr lúštíme legendu „zľava doprava“ a za bezpečne uhádnutými výrazmi, ktoré majú rovnaké počiatkové písmeno alebo dve písmená, urobíme hrubú linku.

Píšte perom s čiernou alebo modrou náplňou.

Dĺžku rozhovorov obmedzme na minimum. Aj iní chcú telefonovať a musia čakať, kým neuvolníme linku.

Rezané kvetiny sa transportujú zásadne zabalené.

Balenie sa musí prispôbiť ročnému obdobiu.

Bojujte s nadváhou červeným, oranžovým, žltým alebo zeleným menu. Pre každý deň si zvolte inú farbu.

Človek, keď chce niečo dosiahnuť, musí veľmi chcieť.

Nehovorte si, že to neviete, že nemáte nijaký nápad.

Vtipnú snímku na titulok vyberieme z použitej série, alebo ju zhotovíme osobitne pre tento účel. Album o deťoch môže mať titulok, ako dieťa píše svoje meno na tabuľu, zošit a pod. Sériu fotografií od mora

môže začať snímka názvu vyrytého do piesku.
Nechávať vo vreckách odevu premastené uterky sa zakazuje.
Kyticu podávame s ľahkým gestom, pričom
povieme niekoľko privetivých slov.
Nehovorme: „Ten obraz nič nevyjadruje,“ ale
voľme objektívnejšiu formuláciu, napríklad:
„Tomu obrazu nerozumiem.“
Jeme s chuťou, ale pomaly.
Muž drží tanečnicu pravou rukou nad
pásom a nerozťahuje prsty.
Skúsený a precízny fotograf využije každý
milimeter negatívu už pri snímke.
Plášte sa ukladajú v šatniach na vešiakoch alebo v skriniach.
Špeciálne pracovné odevy sa ukladajú v skriniach mimo spálni.
Odev, bielizeň, opasok a pokrývka hlavy, ktoré vojak nosí,
sa na noc starostlivo a jednotne skladajú na nočnom stolíku
alebo na sedačke. Obuv sa stavia do políc na chodbách.
Treba vedieť dobre rozmýšľať, mať dobrú fantáziu. Treba
vidieť okolo seba všetko možné, problémy, detaily, veľké
veci a ich dôsledky, nezvyčajné veci a ich súvislosti.
Treba sa dobre sústreďovať, byť pozorný, vytrvalý.
Poradte svojmu manželovi, aby chodieval
včasnšie do postele a tam pracoval.
Verejnému činiteľovi alebo umelcovi je správne
zdraviť sa, aj keď sme mu neboli predstavení.
Dbáme na pravidelné vylučovanie.
Pri vypracúvaní každej osobitnej časti tváre sa musíte stále
usilovať, aby ste zachovali všeobecnú štruktúru hlavy.
Treba mať vždy na pamäti, že nejestvujú univerzálne
respirátory a masky, ktoré by chránili pred každou škodlivinou.
Keď sa žena rozhodne ísť do zamestnania, nech si najskôr
úprimne uváži, či tým nepriťažší svojmu mužovi. V nijakom
prípade nemáte právo zvyšovať nedostatok manželových síl.
Umyvárne majú byť zariadené tak, aby jeden kohútik bol pre 5
– 7 osôb a jedna vaňa na nohy s prúdiacou vodou na jednu rotu.
Natrieme päty čerstvo nakrájaným citrónom
a šťavu silno vmasírujeme, ovocná kyselina zjemní
zrohovatenú kožu a príjemne osvieži.
K obrazu patrí rám.
Pred spaním sa treba dôkladne umyť.
Súkromné listy nepíšeme vtedy, keď sme nahnevaní!

A keď už v hneve list napíšeme, majme aspoň toľko
rozvahy, že ho neodošleme v ten istý deň.
Ak včleníme do premyslenej snímky mraky alebo
iné prvky, už bude živšia a lahodnejšia.
Ak môžete, snažte sa vôbec nemyslieť na to, že práve „máte svoj
čas“ a robte všetko ako inokedy. Veď nežijeme v stredoveku.
Nepotrebuješ muža, keď chceš krásne šaty.
Ak nestačíte sledovať látku tak rýchlo ako spočiatku,
nevzdávajte sa štúdia. Zopakujte si posledné cvičenie
a s radosťou a s novou chuťou pokračujte.
Pravidelnosť v stravovaní je skoro taká
dôležitá ako sama strava.
Po ulici sa má chodiť vzpriamene, miernym tempom.
Dbajme na to, aby náš krok bol úmerný veľkosti postavy.
Dbáme na správne rozostavenie a vzájomnú podriadenosť
predlžujúcich sa výhonkov, konárov a konárikov.
Keď tancuje žena s mužom, ktorého nepozná, nezačína
sama rozhovor, ale čaká, aby začal partner.
Nedotýkame sa exponátov a nepodliezame šnúry, ktoré
chránia exponáty pred prílišným záujmom návštevníkov.
Keď sme na návšteve nedajme sa prinútiť k tomu,
aby sme jedli viac, než chceme. Ani my nenúťme
hostí, aby nadmerne konzumovali a pili.
Je zakázané bývať v kuchyniach, kotolniciach, hangároch,
dielenských a skladištných miestnostiach, ako aj
v učebniach a služobných miestnostiach kasární.
Buďte i doma pri sporáku príťažlivá.
Musíte byť ochotné urobiť všetko pre to, aby
ste dosiahli čo najlepšie výsledky.
Nikdy nevoľ kúpené pohľadnice ako predlohu pre svoje snímky!
Postavte sa alebo si sadnite pred zrkadlo, aby ste mohli
kontrolovať svoje pohyby. Cvičte z celej sily. Keď sa
vám zdá, že niektoré cviky nezvládnete, nestrácajte
trpezlivosť – čas a vytrvalosť všetko napravia.
Manžel, ktorý sa chce nazývať taktným a kultúrnym
človekom, by si mal uvedomiť, že svoje nepekné správanie
voči žene cez deň nenapraví objatím v posteli.
Osobná bielizeň sa vymeňuje raz týždenne
v dňoch kúpania, posteľná bielizeň za 10 dní.
Začneme sa o seba poriadne starať.
Neustále si z odstupu prezeráme celú plochu obrazu

a kladieme na ňu farby tak, že ich ustavične porovnávame jednu vzhľadom k druhej a všetky navzájom. Farby si vyberáme ako priateľky. Vyberme si tri „svoje“, ktoré môžeme – napríklad v lete – doplniť ešte o ďalšiu, štvrtú. Aspoň občas by medzi nimi mala byť biela. Ich skombinovaním vznikajú v obliekaní možnosti, ktoré nás iste prekvapia, ale len vtedy, keď uvážlivo zladíme obuv, šatky a ostatné doplnky. Iba pri oddychu a pri rozcvičke si obliekame tepláky. Menej jedzte, viac spíte, denne cvičte. Práškovú farbu na líce naneste na práškový púder, aby pokožka získala prirodzený vzhľad. Počas letu nedávajte najavo silné dojmy alebo strach, aby sme neznepokojovali spolucestujúcich. Nefotografujme nikdy celý les! So ženou, ktorú sme predtým nepoznali, netancujeme celý večer, a to ani vtedy, keď sa nám mimoriadne páči.

Text RAMS vznikol ako scenár k rovnomennej šesťkanálovej zvukovej inštalácii. Je vytvorený z prisvojených viet – príkazov, nariadení, predpisov a odporúčaní vyňatých zo zdrojov z rôznych oblastí a období. V zvukovej realizácii bol text nahovorený piatimi hlasmi (dvomi ženskými a tromi mužskými). Inštalácia bola realizovaná v galerijnom priestore, reproduktory boli rozmiestnené okolo priechodného priestoru medzi dvomi výstavnými sálami – ideálne miesto pre počúvanie bolo presne na prahu. Hovoriaci hlas sa pri každej replike presunul do iného reproduktora, takže návštevník/návštevníčka nemohol predvídať, z ktorej strany zaznie ďalší pokyn. Nahrávka sa prehrávala v slučke, návštevníci teda do nej mohli v akomkoľvek okamihu vstúpiť aj ju opustiť – sled výrokov síce nie je náhodný a vytvára vzájomné asociatívne súvislosti, nemá však dramatický vývoj s prísne stanoveným začiatkom a koncom.

Saša Kurmaz: Rozdiel medzi ukrajinským a západným umením je asi taký ako medzi Fiatom 600 Seicento a Zaporožcom ZAZ-965

Z cyklu Ukrajina: Priestor možností (2013/2014)

Saša Kurmaz sa narodil v roku 1986 v Kyjeve, kde tiež v súčasnosti žije a pracuje. V roku 2008 absolvoval štúdium na Katedre dizajnu Ukrajinskej štátnej akadémie umení. Od roku 2006 sa zúčastňuje na kolektívnych výstavách nielen na Ukrajine, ale aj v zahraničí (v Rusku, Poľsku, Nemecku, Taliansku, Belgicku, USA a i.). Pravidelne sa zúčastňuje festivalov súčasného umenia. Pracuje s fotografiou, ktorú vo veľkej miere využíva na dokumentáciu svojich prác (grafiti, intervencie do verejného priestoru, akcie), zároveň však v jeho tvorbe fotografia zastáva miesto autonómného umeleckého média.

www.sashakurmaz.com
www.sashakurmaz.tumblr.com
www.instagram.com/sashakurmaz
www.facebook.com/SashaKurmaz

Akcia/Kontraakcia (PinchukArtCentre, Kyjev, 2013)

Zúčastnil si sa mnohých výstav v Kyjeve a v iných ukrajinských mestách, v Rusku a iných európskych krajinách, v USA. Môžeš, prosím, porozprávať o tom, ako sa ti podarilo niekoľko rokov po skončení akadémie umení vystavovať svoje práce viac-menej po celom svete? **Vec sa má tak, že zapojenie sa do umeleckého procesu a vzdelanie na Ukrajine nemajú**

nič spoločné. Umelecká akadémia pokračuje v tradícii sovietskeho akademického vzdelávania a vôbec nereflektuje aktuálne procesy, ktoré sa dnes v kultúre a umení odohrávajú. Účasť na medzinárodných projektoch je potom skôr výsledok usilovnej a neustálej práce a samostatného štúdia.

Veľa umelcov niekde pracuje, aby sa potom mohli vo svojom voľnom čase venovať umeniu. Ako je to v tvojom prípade? **Presne tak isto. Občas predám niektorú z mojich prác, ale nestáva sa to pravidelne. Aby som mohol existovať, zvyčajne si musím zarábať v rôznych sférach. Predovšetkým v oblasti grafického dizajnu a fotografie.**

Graffiti

V tomto roku (2015) si dostali cenu v Düsseldorfe. Akú úlohu hrajú ocenenia a súťaže v živote umelca? A akú úlohu hrajú štipendiá? Môže umelec prežiť bez takejto formy podpory? Veľakrát som čítal, že v Rusku neexistuje systém umenia, systém podpory umenia. Ako je to v prípade Ukrajiny?

Z cyklu Márna mladosť

Dá sa, samozrejme, prežiť aj bez podobných foriem podpory. Na oceniach a štipendiách je dobré to, že dajú umelcovi možnosť nejaký čas nemyslieť na peniaze a plne sa sústrediť na prácu. Nič viac, nič menej. Tiež si treba uvedomiť, že každá cena je vždy veľmi subjektívna.

Venuješ sa fotografii, videu, graffiti... Ako si volíš vhodnú formu? Zdá sa, že mnohé z tvojich prác vznikajú počas prechádzok po meste, kde ťa niečo zaujme. Môžeš, prosím, povedať viac o tom, ako pracuješ? **Moje umelecké praktiky majú svoje počiatky v subkultúre writerstva a graffiti na začiatku milénia. To bola moja prvá**

skúsenosť s prácou s priestorom, ktorá mala následne veľmi silný vplyv na moje umelecké formovanie. Dnes sa neohraničujem žiadnym žánrom alebo médiom. Je pre mňa rovnako zaujímavá práca s fotografiou aj s kresbou. Zadanie určuje formu.

Je pre teba dôležité, aby bolo umelecké dielo esteticky príťažlivým? Skrátka, aby sa mal divák čím kochať...

Nie, vôbec nie. Umenie má okrem estetických ešte veľmi veľa ďalších nemenej dôležitých funkcií.

Za spoločnú črtu tvojich prác považujem úsilie nadviazať rozhovor s divákom, s niekým druhým. Je teda pre teba umenie v prvom rade komunikácia? Alebo si myslíš, že je to všeobecne platná definícia, ktorou možno opísať akékoľvek umenie? **Samozrejme. Vo väčšej časti mojich prác je umelecké dielo len počiatkový bod pre dialóg s divákom a hľadanie diváka ako takého.**

Z cyklu Márna mladosť

Ako som už povedal, tvoje práce môžeme nájsť na výstavách v rôznych galériách a múzeách. Zároveň sa však venuješ street artu, graffiti a intervenciám do verejného priestoru. Ako vnímaš praktiku organizovať výstavy street artu v galériách? Ty si už takto vystavoval? **Umelecké dielo vytvorené vo verejnom priestore zvyčajne nie je možné vystaviť v priestoroch galérie alebo múzea. Hľadanie adekvátneho riešenia tohto problému dnes predstavuje výzvu pre mnohých umelcov a kurátorov. V jednej zo svojich prác som sa tento problém pokúsil vyriešiť nasledovne: na streche budovy som vytvoril text, ktorý bolo možné prečítať len z okien posledného podlažia art centra ležiaceho oproti. Takto sa z inštitúcie stala plocha, ktorá dávala len možnosť dívať sa na umelecké dielo, ktoré sa nachádzalo za jej hranicami.**

Z cyklu Objekty

Minulý rok (2014) si sa spolu s inými ukrajinskými umelcami zúčastnil výstavy vo Viedni, ktorá mala názov Through Maidan and Beyond. Ako sa podľa teba zmenilo umenie pod vplyvom udalostí na Majdane, na Kryme a na východe krajiny? Aká je podľa teba úloha umelca v takejto situácii? Je nevyhnutné

reagovať na prebiehajúce udalosti vo svojej tvorbe? Alebo je v tomto prípade dôležitejšie, aby bol „občanom“? Môžu vôbec takéto udalosti nezasiahnuť umenie? **Politické udalosti, ktoré sa odohrali na Ukrajine, rozhodne veľmi otriasli spoločnosťou vrátane umelcov. Ak mám hovoriť o umení vo vtedajšej situácii, objavil sa veľký korpus tém, s ktorými dnes ukrajinskí umelci**

Z cyklu Dočasná socha

Z cyklu Dočasná socha

pracujú, ak však mám hovoriť o jazyku, z formálneho hľadiska som nepostrehol nič nové. Navyše, stále častejšie vídať otvorene fušersky urobené veci, ktoré cynicky zneužívajú tému. Otázka, o čom má umelec hovoriť počas vojny a či má vôbec hovoriť, zostáva otvorená. Je to zložitý problém, ktorý si musí vyriešiť každý sám pre seba.

Aký je podľa teba rozdiel medzi súčasným ukrajinským umením a umením na Západe? **Así taký ako medzi Fiatom 600 Seicento a Zaporožcom ZAZ-965.**

Za odpovede na otázky ďakuje Jakub Kapičiak

Pouličný umelec (performance, Kazaň, 2015)

Cvičebnica slovenského jazyka

Úloha 1: Urči, ktorý zo žánrov pieseň, poézia, príručka, próza sú texty.

„Europe at the Crossroads“ Memorandum M. Hodžu o stredoeurópskej federácii zaslané U.S. State Departmentu začiatkom r. 1944	„Židovský zákon rovný pre celú republiku.“ Vyhlásenie predsedu vlády dr. J. Tisa z 9. 2. 1939	460/1992 Zb.
Otče náš	Pamätný spis zástupcov slovenských Maďarov čsl. vláde z 19. 4. 1945	Pastiersky list slovenských katolíckych biskupov Nech je jasno v židovskej otázke
Stanovisko Verejnosti proti násiliu z 21. 11. 1989 k vyhláseniu vlády ČSSR, ČSR, SSR k udalostiam 17. novembra 1989 v Prahe	Svadba kráľa veľkomoravského	Telegram Dr. Jozefa Tisa Adolfovi Hitlerovi 24. júna 1941
Vyhlásenie študentov slovenských vysokých škôl na manifestácii na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave 22. 11. 1989	Vyhlásenie študentov slovenských vysokých škôl na manifestácii na námestí SNP v Bratislave 22. 11. 1989	Vyhláška o vymedzení geta pre židovské obyvateľstvo mesta Košice
Vystúpenie Milana Kňažka v Slovenskej televízii 4. 3. 1991	Vystúpenie Vladimíra Clementisa v diskusii o jazykovej otázke zorganizovanej Štefánikovou spoločnosťou v Bratislave 18. 11. 1937	Vystúpenie na zasadnutí Slovenského autonómneho snemu 14. marca 1939 (Jozef Tiso)
Žiadosti slovenského národa	Žiaľ	Židovský kódex
„Ubráňme demokraciu!“ Vyhlásenie členov novembrového Koordinačného výboru študentov škôl Slovenska z 27. októbra 1990	„Židovský zákon rovný pre celú republiku.“ Vyhlásenie predsedu vlády Jozefa Tisa z 9. februára 1939	

Úloha 1: Dopln' znamienka + - * / = tak, aby ti vyšiel správny výsledok.

1	10	100
1000	10000	12
Abrahám	Abram Alikjan	Absolútne
Adorno	Adorovanie	Adorácia
Advokát	Aerobik	Afekt
Afrodiziakum	Agatha Christie	Agathias
Albrecht Dürer	Albánske príslovia	Alchymista
Anjel	Anna Belousovová	Anna Boleynová
Antikonцепcia	Antoine Marie Roger de Saint-Exupéry	Antoine de Saint-Exupéry
Augustin	Augustín	Augustín Marián Húska
Autor	Autorita	Avicena

Úloha 2: Dopln' znamienka * / = tak, aby ti vyšiel správny výsledok.

B. B. King	BMW	B 5
Banovanie	Bar	Barbara Vine
Benjamin Mays	Benzín	Berlín
Beseda	Besnota	Betlehem
Bezvýznamnosť	Bezútešnosť	Bhagavadgíta
Bias z Prieny	Biblia	Bieda
Blbec	Blbosť	Blcha
Bob Dylan	Bob Marley	Bobor

Gh 7hku, ykQ zhhQZ, d7k-zk, k dh-+h+ zuy bsk μQ- 67γthyb+ zQ
 MzEh+urQh+M Q
 4K k-g u
 5D k
 6

Ilustrácie

babi, neznesiem, keď sa ubližuje zvieratkám. Hĺbka jaskyne ma lákala, a tak som vykročila vpred. Cez praskliny vytvorené koreňmi agresívnych rastlín dnu doliehalo svetlo. Čoskoro som narazila na nástenné maľby. Vyobrazovali pretiahnuté siluety postáv klaňajúcich sa kvetom. Boli krásne. Miestami také abstraktné. Ty vieš, že tak to mám rada. V ruke pulzovala bolesť, no nedalo mi to, musela som ísť ďalej, priestor si ma celkom podmanil. Nie som typ, čo by zvykol podliehať mystickej posadnutosti, no prebudil sa vo mne dobrodružný duch. Túžila som zistiť, kam chodba vedie. A ona viedla len na druhý koniec jaskyne. Ďalší priechod, cesta von, predo mnou nekonečná džungľa. Uvažovala som, či sa nevrátiť. Potom som zhodnotila, že veľmi nie je kam; vynorila som sa z ladovej slanej vody. Tu mi bolo rozhodne lepšie. Šla som teda ďalej. Všade tie zvery, tigre, leopardy, opice, ponapichované na nepriateľské rastliny. Potkla som sa o koreň a padla tvárou do hliny. Bolo v nej plno života a ešte čosi, čosi tvrdé, matné a hladké. Kapsula. Tak som ju vzala a píšem ti, babi, list. Som si istá, že tento metafyzický predmet nájde svoju cestu k vám. Pozdrav dedka a prajem vám všetko dobré. Ak sa z tohto ostrova dostanem, prídem vás na Vianoce pozrieť. – Alveola.

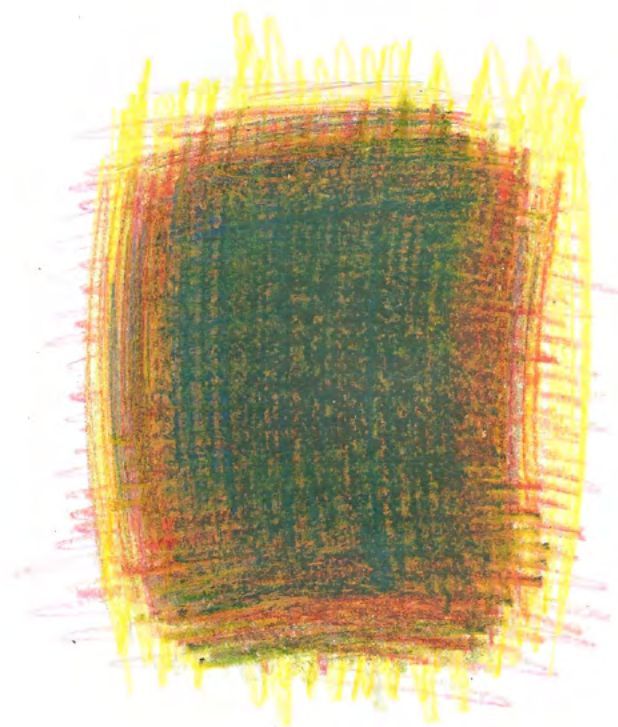
Stará žena skladá list a pchá ho naspäť do kapsuly. Trasúcimi sa prstami ju uzaviera.

- To je pekné, že si spomenula.
- To teda je. Je to zlaté dievča.
- Veru zlaté. Dúfam, že príde čoskoro.
- Kedy pôjdeme jesť?
- Ty predsa už jesť nepotrebuješ.
- Vlastne máš pravdu. Idem si pustiť rádio.
- Nezabudni vyvetrať.

Starec šuchtavo odkrača. Po chvíli počuť statický šum vychádzajúci z vedľajšej miestnosti. Stará žena si vzdychne, vstane a postaví sa k okennej parapete. Cez jasné, žiarivo biele svetlo nevidno vôbec nič. Hľadá dlho a bez pohnutia.

...všetkých nás
 ...mal rád život
 ...na prelome rokov vrazil
 ...Zostal sám bez pomoci
 ...Spomienka
 ...na milovanú

[REDACTED]

Kloaka

**Magazín experimentálnej
a nekonvenčnej tvorby**

www.kloaka.sk

kloaka@membrana.sk

1/2016, 6. ročník, vychádza tri razy ročne

ISSN 1338-158x

EV 4412/11

Redakcia **Michal Rehúš, Jakub Kapičiak,**

Martin Kočíš, Dominik Želinský

Výtvarná spolupráca **Nóra Ružičková**

Grafický dizajn **Juraj Kočár, Vojtech Ruman**

Jazyková úprava **Matuš Benkovič**

Tlač **www.malografia.sk**

Vydáva **Literis, Čaklovská 2**

821 02 Bratislava

ičo 42172071

2,90 €

